

Vrienden van Titus Brandsma

November 2019

Wat je in een archief niet kunt vinden

In een archief werkend kan het gebeuren dat je heel soms iets in je handen krijgt waardoor je adem even stopt en je ontroerd wordt. In het Titus Brandsma archief overkwam dit mij bv. toen ik het draagspeldje vond dat Titus Brandsma had ontvangen toen hij Ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw werd in 1939. Het lag tussen wat briefkaarten in een kartonnen sigarendoosje. Daar sta je dan, met zo'n klein dingetje in je handen. Het was indertijd voor heel veel mensen aanleiding om pater Titus van harte te feliciteren. Die felicitaties hebben we nog in het archief.

Ik moest aan dit soort ontdekkingen denken, toen wij in het archief bezoekers ontvingen uit de Filipijnen; mensen die een film willen maken over het leven van Titus. Ze bezochten Nederland voor het maken van testopnamen en om rond te kijken op de plaatsen die belangrijk zijn geweest in zijn leven. Zo kwamen ze in Boxmeer, de plaats waar de jonge Titus zijn noviciaat had gedaan, de plaats waar nu het Titus Brandsma archief wordt bewaard.

Toen een map werd getoond met documenten die Titus in gevangenschap geschreven had, kreeg een van hen het te kwaad, vooral bij een bepaald document. Deze ervaring bracht mij terug naar wat ik had gevoeld toen ik datzelfde document terugvond, nu tien jaar geleden.

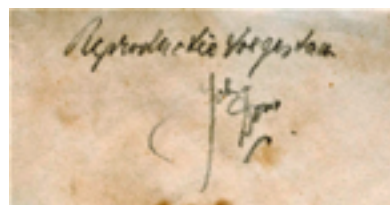
Mijn hart sloeg over

Het lag toen in een hangmappenlade met foto's. Onderin de lade lagen wat foto's los door elkaar heen. Toen de hangmappen waren verwijderd wilde ik de achtergebleven foto's opruimen. Toen sloeg mijn hart enige slagen over. Tussen de foto's zag ik de bekende afbeelding van Titus Brandsma: de tekening die door John Dons was gemaakt in Kamp Amersfoort. Het is de afbeelding die in de Titus Brandsma Gedachteniskerk hangt en op allerlei kaarten is afgedrukt met en zonder begeleidende gebeden en novenen. Het is een afbeelding die in ontelbare lijstjes bij mensen aan de muur hangt. Maar aan het vergeelde papier zag ik direct dat dit niet een van de vele kopieën

was. Min of meer verbijsterd zag ik dat dit hét origineel was. De tekening was aangetast door het zuur van de foto's waartussen hij naar alle waarschijnlijkheid heel lang had gelegen. Maar het was dé tekening, daar kon geen twijfel over bestaan.

Voorzichtig pakte ik het kwetsbare stukje papier uit de lade en stopte het in een zuurvrij mapje. Ik zag direct dat op de latere kopieën de linkerarm van de gevangene 'mooier' was bijgesneden. Het signatuur van Dons was daarom altijd deels afwezig. Op de tekening die ik nu voor me had stond de naam er helemaal onder. Daarna

bekeek ik de achterzijde. Weer kreeg ik een schok. In de rechterbovenhoek stond op die achterzijde te lezen: 'Reproductie toegestaan, John Dons'. Ik heb lang en stil naar die woorden gekeken. Zou deze heel jonge man een voorgevoel hebben gehad dat deze tekening zo belangrijk zou worden voor zó veel mensen? Hij heeft toen in ieder geval voorzien dat er een vraag naar kopieën zou zijn. John Dons was 26. Hij had open tuberculose en wist dat hij ter dood veroordeeld kon worden. Toch kon hij denken aan de mensen die in die donkere dagen steun konden vinden in de tekening die hij op dat moment maakte van die kleine man tegenover hem. Vier maanden nadat hij de tekening van Titus Brandsma had gemaakt werd John Dons op 26 jarige leeftijd bij Fort Rijnauwen geëxecuteerd. Titus Brandsma stierf zeventien dagen later.

Susan van Driel,
archivaris Nederlands Carmelitaans Instituut

Getuigenissen

Met het oog op een eventuele zaligverklaring van Titus Brandsma is reeds begin vijftiger jaren in de Nederlandse kranten een oproep gedaan naar getuigenissen van mensen die Titus Brandsma gekend hebben. Door veel mensen is hierop gereageerd, uit alle lagen van de bevolking. Daarom weten we van zijn doen en laten in het dagelijkse leven, van zijn gevangenschap in Scheveningen, Amersfoort en Kleve, en natuurlijk ook van Dachau. Al deze getuigenissen laten zien hoe mensen hem ervaren hebben.

Pater Matthias Arts O.Carm. (1910 - 1977) leefde vele jaren met Titus Brandsma in de Karmel van Nijmegen. Eerst toen hij frater was. Later, van 1936 tot de gevangenneming van Titus in 1942, was Titus opnieuw zijn huisgenoot en tevens zijn professor en biechtvader. Hij schreef een lang en uitgebreide getuigenis, waarin duidelijk zijn liefde en hoogachting voor Titus tot uiting komt. Hier enkele gedeeltes uit zijn verslag.

▲ Matthias Arts

Matthias Arts

Ik heb hem eerst meege maakt als prefect van de fraters in Nijmegen. Eerst waren we met vier en later met twee fraters. Zijn prefectschap was voor hem niet een bijbaantje naast vele andere, maar hij gaf zich ook hier geheel aan. Hij leefde geheel met ons mee, en wanneer hij thuis was kwam hij ook steeds in de recreatie even bij ons. Je kreeg het idee, alsof hij nergens anders aan te denken had dan aan ons. Hij was vol zorg voor ons en vol belangstelling. Hij sloofde zich voor ons uit.

Elke zondag als hij thuis was, hield hij een preek bij de oudjes van het Burgergast-

huis. Ze hadden ontzettend veel met hem op. Hij was 'hun' pater: als er iemand anders kwam was dat maar 'Ersatz'. Hij heeft ook een tijdlang gepreekt voor de reclassering op 'Luctor et Emergo'. Hij preekte, als het hem opgelegd of gevraagd werd, voor ieder gehoor met evenveel liefde. Een soort voorkeur hadden bij hem ongetwijfeld de bewoners van het burgergasthuis en – een korte tijd – Luctor et Emergo.

Hij deed nooit iets voor zichzelf. Hij benutte of raadde wel de menselijke middelen en mogelijkheden aan om uit de moeilijkheden te komen. Dat hij echter niet primair op menselijke mogelijkheden of eigen

werkzaamheden steunde, kan mogelijk verduidelijkt worden door zijn houding bij de geestelijke leiding: wat hij steeds benadrukte waren inkeer en ontvankelijkheid; hij was er uiterst voorzichtig mee bepaalde zelfgekozen praktijken aan te raden of goed te keuren.

Leven in Gods tegenwoordigheid

Hij leefde uit het geloof, dat bleek uit heel de gerichtheid van zijn leven, ook uit al zijn activiteiten. Steeds kwam hij terug op de oefening van Gods tegenwoordigheid, op de intimiteit met God. Ook in conferenties en geestelijke leiding, en in de colleges. Het was iets waar hij zelf in leefde. Hij wees op Gods inwoning en de mogelijkheid zo 'in te keren'.

Hij bad eerbiedig. In heel zijn optreden en vooral in het persoonlijk contact maakte hij de indruk een 'geestelijk' iemand te zijn, iemand, die voortdurend met God leefde. Deze 'innerlijke' ingetogenheid ging bij hem samen met een grote vrijheid in zijn optreden naar buiten, die vaak zelfs de schijn van gehaastheid had. Maar nooit tegenover personen, dan nam hij alle tijd. Dat hij bij al zijn activiteit toch innig verbonden en op Hem geconcentreerd bleef, valt m.i. af te leiden uit het vanzelfsprekende gemak waarmee hij midden in de drukte van zijn eigen werk zich plotseling kon verplaatsen in de situatie van een ander en voor hem volle aandacht kon opbrengen. Omdat hij innerlijk steeds zichzelf bleef, kon hij naar buiten zonder moeite overschakelen. Er ging iets ondefinieerbaars van hem uit. Ondanks alle activiteit bleef hem een zekere rust bij, een zekere diepte, die men het best aanvoelde in zijn ogen, waarin een grote bezonkenheid lag.

Hij had de naam voor alles te kunnen zorgen

Tegenover de 'gewone mensen', de armen en gebrekkigen was zijn liefde misschien wel het meest spontaan en gewoon. In de hele stad had hij zijn vrienden onder hen. 'Gekke Dolf' en 'Rode Sien' waren zijn vrienden. Hij had de naam voor alles te kunnen zorgen. Men kwam bij hem om aan een baantje geholpen te worden, men vroeg zijn bemiddeling in alles.

Ik was op de Doddendaal toen hij gevangen genomen werd. Het was een uur of zes 's avonds, het schemerde. Er heerste verslagenheid, al hadden we niet de indruk

dat hij niet zou terugkomen. Hij kwam boven op zijn kamer om in te pakken. We zagen hem haastig heen en weer lopen. Hij was heel kalm en gewoon en pakte zijn spullen bij elkaar. Ik geloof dat hij zich toen heeft omgekleed in zwart pak. Rustig heeft hij afscheid genomen van ons bij de deur. Er was een Hollander bij die twee die hem gevangen namen.

Dat Titus heilig leefde, daar waren veel mensen van overtuigd. Ik heb me nooit de vraag gesteld of ik een 'heilige' in hem zag. Maar wel heb ik steeds in hem een bijzonder iemand gezien. Hij was voor mij het ideaal van de Karmeliet.

Hettie Berflo

Doddendaal ►

Nationaal Monument Oranjestad

Op 6 september opende koning Willem Alexander officieel het Nationaal Monument Oranjestad. Oranjestad was de geuzennaam voor de Scheveningse gevangenis tijdens de Tweede Wereldoorlog. Tussen 1940 en 1945 hielden de Duitsers hier ruim 25.000 mensen gevangen voor verhoor en berechting. Natuurlijk verzetsstrijders, maar ook Joden, Jehova's Getuigen, communisten en dan ook nog veel zwarthandelaren.

Voor de oorlog was het complex een gevangenis van de staat der Nederlanden. Ook na de oorlog is het gewoon weer als gevangenis in gebruik gebleven. De cellen werden opnieuw gewit, en dat was dat. Eén cel, een van de dodencellen, is als herdenking gebleven zoals hij in mei 1945 was, met de beschreven en bekraste muren, en met het toenmalige karig meubilair.

Toen het complex een aantal jaren geleden gesloten werd, ontstond het idee om een gedeelte te bewaren en dit voor het publiek toegankelijk te maken. Nu is het dus een Nationaal Monument, een eerbewijs aan al degenen die er omwille van recht en vrijheid gevangen hebben gezeten, zoals Titus Brandsma.

Bij mijn bezoek aan het Oranjestad, realiseerde ik me voor het eerst dat de Duitsers de gevangenis gebruikten zoals ze die aantroffen. Dit was dus voor de oorlog een gebruikelijke gevangenis! Zulke kleine cellen, zulk karig meubilair. Het grote verschil was dat er in de be-

zettingenjaren voor het merendeel geen misdadigers gevangen zaten, maar juist mensen die opkwamen voor recht en vrijheid. En natuurlijk was een ander groot verschil de rechteloosheid en het harde regime waar de gevangenen aan onderworpen waren. Volstreekte rechteloosheid in de verhoren, de behandeling en, voor sommigen, de executies.

Het 'Oranjestad' vertelt het de verhalen van mensen, levend in angst, hoop, geloof en vaderlandsliefde. Het laat ons ook zien hoe kwetsbaar vrijheid is, en dat er mensen zijn die ondanks rechteloosheid, onderdrukking en vervolging, toch opkwamen voor vrijheid en recht.

Aan een aantal bekende gevangenen wordt apart aandacht besteed, ook aan Titus Brandsma. Nederland heeft er een waardig monument bij.

Luisteren

De journalist Peter de Ruiter heeft drie podcasts gemaakt over mensen die hier gevangen hebben gezeten, waaronder over Titus Brandsma. Zij zijn te horen op www.luisterdoc.nl en op de website van het Oranjestad: www.oranjestad.nl.

Hettie Berflo

Vriendendag 19 oktober 2019

Titus Brandsma, journalist in dienst van waarheid

'Vrijheid van meningsuiting, oriëntatie bij zo'n overvloed aan informatie, liefde voor de waarheid – dit is de driehoek waarbinnen een goede journalistiek zich dient te bewegen.'

Titus Brandsma was diep overtuigd van het belang van een goede journalistiek. Kees Waaijman, namens het bestuur van de Vrienden, opende de dag met bovenstaand citaat van Titus Brandsma. Woorden die ook in onze tijd opgeld doen.

Anne-Marie Bos, wetenschappelijk medewerker van het Titus Brandsma Instituut, sloot daarbij aan. Eerst hoorden we de stem van Titus Brandsma, opgenomen toen hij

▲ Anne-Marie Bos

in 1936 voor de KRO radio sprak over het belang van de eigen katholieke pers. Een mooie verrassing zijn krachtige stem te horen op deze dag. Anne-Marie liet zien waarom voor Titus een eigen katholieke krant van groot belang was: 'dat te midden der grote geestelijke verwarring in dezentijd, een stem klinkt, die in haar getuigenis geleid wordt door hetgeen wij als waarheid belijden'. Een krant met een eigen geluid, te midden van een breed scala van andere kranten. 'Wij moeten er desnoods een offer voor over hebben'. Zij schets- te ons dat Titus geen loze taal sprak, maar hoe hij met zijn hele inzet, en niet alleen in zijn journalistieke werk, deze woorden waar maakte. Tot en met uiteindelijk in Dachau. Een indrukwekkend begin van de dag.

Monic Slingerland is chef opinieredactie van dagblad Trouw. Zij sprak over de huidige, dagelijkse praktijk van de journalistiek. Over de vele 'waarheden' die de redactie dagelijks krijgt voorgeschoteld. Zij stelde dat het niet zo makkelijk is vast te stellen wat werkelijk een goede zaak is, wat waar is, bij wat voor onderwerp ook. Teveel ideologie kan een goede journalistiek in de weg staan. Vooringenomenheid belemmert het zoeken naar waarheid. Aan de hand van voorbeelden, zoals de Zwarte Piet- en de klimaatdiscussie, maakte ze duidelijk dat ook

feiten niet altijd de waarheid aan het licht brengen. 'In een tijd van verdeeldheid is het belangrijk goed te luisteren en te onderzoeken wat er achter die opwinding en woede zit. De waarheid heeft wel grenzen, bepaald door wetten en waarden'. Zij sloot af met de woorden: 'als journalist is het goed te zoeken naar waarheid, maar denk vooral niet dat je hem ooit gevonden hebt'. En 'wat waarheid is dat laten we dat liever over aan de wijsheid van de lezer'.

Foto's:
Monic Slingerland
en Anne-Marie Bos
in gesprek met de
zaal.

Peter de Ruiter opende het middag programma. Hij heeft bij de opening van het Nationaal Monument 'Oranje Hotel' een podcast gemaakt over drie verzetsmensen, waaronder Titus Brandsma. Van deze podcast liet hij stukjes horen. De Ruiter was onder de indruk van de inspanningen van Titus Brandsma voor de journalistiek. Zijn initiatieven voor een goede vakopleiding en betere arbeidsomstandigheden, zijn belangstelling voor de modernste media, zoals telex en televisie. Volgens De Ruiter mag daar wel meer waardering voor komen.

▲ *Minka Nijhuis en Mrika Meijer*

Minka Nijhuis was de laatste spreker. Zij is al meer dan dertig jaar werkzaam als freelance journalist in conflictgebieden. Zij beschrijft niet het heetst van de strijd, maar juist de verhalen van de mensen daar - in al hun complexiteit. Slow-journalism noemt ze dat. Terwijl de meeste mensen het laatste vliegtuig nemen om het strijdgeweld te ontlopen, neemt zij het laatste vliegtuig er naar toe. Zo schreef zij vanuit Cambodja, Birma, Kosovo, Oost-Timor, Irak, Afghanistan en Syrië. "Behalve politieke en militaire analyses, loont het de moeite om te luisteren met sociologische of antropologische oren". Met eenvoudige voorbeelden uit haar ruime ervaring wist zij ons te raken: hoe mensen hun menselijkheid proberen te bewaren onder onmenselijke omstandigheden.

Tot slot las Hettie Berflo een tekst voor van de Palestijns-Syrische vluchteling Ghayath Almadhoun, Wij. Deze tekst laat haarscherp zien wat het met ons, lezers hier, doet om dagelijks overstroomd te worden met beelden van oorlog en geweld. Willen en kunnen wij het nog wel zien en horen? En, vooral, heeft het enige invloed?

Journalistiek is geen vrijetijdsbesteding

In het gesprek na afloop kwam de vraag aan de orde hoe journalisten in loondienst of als freelancer hun invalshoek kunnen sturen. Beide kanten zijn beperkt. Freelancers hebben meer mogelijkheden, maar ook zij zijn overgeleverd aan de wetten van de markt. "Een verhaal over een IS-er is bij elk blad welkom. Daarna wordt de spoeling al snel dunner", aldus Minka Nijhuis. Ook

Titus Brandsma had deze notie. Journalistiek is geen vrijetijdsbesteding: Je moet er ook nog van kunnen leven: de journalist en het medium. En wat meer is: 'De journalistiek is een mooi vak, maar niet een vak zonder gevaren voor degenen, die er zich met hart en ziel aan wijdt'.

▲ *Mrika Meijer, dagvoorzitter*

▲ *Peter de Ruiter*

Titus in Beeld

Man van vrede en verzoening

Titus Brandsma woonde tijdens zijn noviciaat in de Karmel van Boxmeer. Tot nu toe ontbreekt in het dorp Boxmeer een zichtbare herinnering aan hem. Daar komt nu verandering in. Op initiatief van Hans Lucassen heeft de gemeente een plein naar hem genoemd, het Titus Brandsmaplein. Maar daar zal het niet bij blijven. Er is een stichting in het leven geroepen om op dit plein ook een gedenkteken voor Titus Brandsma te realiseren. Hiervoor is de kunstsmid Juul Baltussen aangezocht. Zijn werk wordt breed gewaardeerd en niet alleen in Nederland. Hij heeft een eerste ontwerp op schaal gemaakt. Geplaatst op een hoge sokkel zal het uiteindelijk 3,4 m. hoog worden, gemaakt van cortenstaal en roestvrij staal. Titus wordt uitgebeeld, in silhouet, als man van vrede en verzoening. Dat de gedachtenis aan Titus Brandsma ook in Boxmeer leeft blijkt wel uit de brede respons van bedrijven en particulieren. Verwacht wordt dat het beeld onthuld zal worden rondom de herdenkingsfeesten van 75 jaar bevrijding. Ook wordt er gewerkt aan een programma voor de scholen, om de jeugd van Boxmeer te bereiken. Meer informatie, ook om te doneren, kunt u vinden op: www.titusbrandsmapleinboxmeer.nl.

Een unieke vondst: nooit eerder gepubliceerde artikelen Titus Brandsma

Inigo Bocken, wetenschappelijk directeur van het Titus Brandsma Instituut werkt momenteel, samen met Ineke Cornet aan de intellectuele biografie van Titus Brandsma. Zij richten zich daarbij op de eerste jaren waarin Titus publiceert, de jaren direct na zijn priesterwijding en zijn studententijd in Rome. Deze jaren zijn in de meeste studies onderbelicht, omdat velen zich concentreren op de latere jaren van Titus en zijn heldhaftig verzet tegen het nationaal-socialisme. Tijdens hun zoektocht stuitten zij op acht onbekende artikelen van Titus Brandsma over de Katholieke Sociale actie. Een unieke vondst van teksten over een thema dat vaak onterecht over het hoofd wordt gezien.

Een belangrijke pijler van De Katholieke Sociale Actie is de invoering van meer rechten voor de kwetsbaren in de maatschappij, zoals arbeiders. Deze actie stond dan ook nauw in contact met verschillende vakbonden en arbeidersorganisaties.

Ineke Cornet heeft nu in een populariserend tijdschrift nog eens acht artikelen van Titus Brandsma gevonden, opnieuw rond de Katholieke Sociale Actie. Deze artikelen, over diverse onderwerpen, stammen uit de jaren 1907 en 1908 en zijn geschreven tijdens zijn studententijd in Rome. 'Een unieke vondst, die nog meer laat zien dat de situatie van de arbeidersklasse Titus na aan het hart lag. En dat dit thema vaak onterecht over het hoofd wordt gezien', aldus Inigo Bocken.

Vrienden van Titus Brandsma

Geïnspireerd door Titus Brandsma

De redactie ontving dit gedicht van Jos Veld, hij schrijft:

Na het lezen van boeken over pater Titus Brandsma zoals "De weg van Titus Brandsma" van Constant Dölle o.carm en "Innerlijke reis Dachau", dagboek van Raphael Tijhuis, en het bijwonen van de Gedachtenisdag op zaterdag 27 juli in de kerk in Renkum, inspireerde dit mij tot het volgende schrijfsel.

Pater Titus

*Op grootse wijze bleef u in eenvoud van binnen
U schonk aan Christus onze Heer alle eer
In gevangenschap was u onverschrokken en recht van zinnen
Bij u, pater Titus, ben ik dagelijks, dagelijks in de leer*

*Ik praat met u in tegenspoed
Uw beulen schonk u vergiffenis
Mij schenkt u waarlijk levensmoed
Leven wil ik volgens uw gelijkenis*

*Wanneer ik kijk in uw ogen
Straalt de goddelijke inwoning uit uw gezicht
Tot tranen toe ben ik bewogen
Door u worden mijn zorgen verlicht*

*Nu ik u, pater Titus, ten volle heb begroet
Ervaar ik in mij uw geest die mij leidt
Wordt mijn innerlijke cel in stilte gevoed
Naar een bevrijde blijmoedigheid*

*Jos Veld
september 2019*

**Die inwoning
en inwerking
Gods moet zich
in ons leven openbaren,
uitstralen in heel ons
wezen en optreden**

Vrienden zoeken vrienden

Titus Brandsma leeft!

Veel mensen voelen zich door hem geïnspireerd, omdat zijn gedachtengoed waardevol en tijdloos is. Ze zien Titus als een dierbare vriend en willen dat gedachtengoed doorgeven.

Wordt u ook een Vriend van Titus Brandsma? Van harte welkom!

U wordt reeds Vriend voor € 10,- per jaar. Vrienden van Titus Brandsma ontvangen 2x per jaar de Tituskrant.

Meld u aan:

- telefonisch: 024-3602421
- per email: titusbrandsmavrienden@karmel.nl
- per post: Stijn Buysstraat 11, 6512 CJ Nijmegen

Ook u kunt zich aansluiten bij de Vrienden van Titus Brandsma

- door een gift, eenmalig of periodiek,
- door een nalatenschap: erfenis of legaat,
- door een machtiging voor een periodieke gift.

Uw giften zijn aftrekbaar voor de belasting door onze ANBI-status.

Het formulier kunt u vinden op onze website. Ga naar titusbrandsmamemorial.nl/vrienden

Stichting Vrienden van Titus Brandsma

Bank: **NL62 RABO 0135897491**
NL11 ABNA 0230007732

Bent u al Vriend van Titus Brandsma, maar heeft u uw e-mailadres nog niet doorgegeven? Dan verzoeken wij u vriendelijk dit alsnog te doen, via titusbrandsmavrienden@karmel.nl

Zo kunnen wij u nog beter op de hoogte houden van ontwikkelingen en activiteiten.

Dank u wel!

*Voor Titus was vriendschap van grote waarde.
Hij schreef in het Vriendenboek
voor Hubertus Driessen:*

*'Wij voelden ons aan elkaar verwant
in menigerlei opzicht
en er groeide tussen ons
iets van de meest oprechte
en innige vriendschap,
ingegeven door
een gemeenschappelijk ideaal.'*

Colofon

Uitgave van:

Stichting Vrienden van Titus Brandsma

Administratie, opmaak en verzending:

Stijn Buysstraat 11

6512 CJ Nijmegen

Tel: (024) 360 24 21

E-mail: titusbrandsmavrienden@karmel.nl

Redactie:

Hettie Berflo

Sanny Bruijns

Bank:

RABO: NL62 RABO 0135897491

ABN-AMRO: NL11 ABNA 0230007732

t.n.v. Vrienden van Titus Brandsma

Vrienden van Titus Brandsma